

STAGEBEGELEIDING? VOER HET GOEDE GESPREK

EINDVERSLAG

Versie 23 april 2025

Door: Marlies de Vos en Lieke Ceelen. Zij wonnen samen de challenge ‘veranderende taken en rollen voor docenten’ van MBOin2030 met het idee voor een gesprekstoel voor stagebegeleiding in het mbo.

Inleiding

Het leren in de authentieke beroepspraktijk is een essentiële pijler waar het middelbaar beroepsonderwijs op steunt. Mbo-studenten lopen daarom stages als integraal onderdeel van hun opleiding; bekend als de beroepspraktijkvorming (BPV). Leren op de werkplek speelt een cruciale rol in het voorbereiden van studenten voor hun toekomstig beroep. Vanuit de opleiding wordt de stage van een student begeleid door de BPV- of stagedocent; vanuit de werkplek door een praktijkopleider. Belangrijk onderdeel van deze begeleiding zijn de gezamenlijke stagegesprekken met school, het leerbedrijf en de student. Deze gesprekken vinden in veel opleidingen regelmatig plaats, en de relatie met de leerbedrijven is over het algemeen informeel en warm. Het ontbreekt echter aan een gestructureerde aanpak voor de stagedocent om het leren van de student centraal te stellen in deze gesprekken, waardoor ze onvoldoende bijdragen aan de ontwikkeling van de student.

Voor docenten bestaat het risico dat ze een schaap met vijf poten worden: ze zijn als vakdocent inhoudelijke en pedagogisch-didactisch onderlegd, ze zijn loopbaanbegeleider, beschikken over kennis in verschillende expertisegebieden, bekommeren zich om het welzijn van studenten en ze zijn óók nog stagedocent. Om docenten om te laten gaan met gevarieerd werk en zichzelf te laten ontwikkelen, is het cruciaal om oplossingen te ontwikkelen die zij direct kunnen integreren in hun bestaande werkzaamheden. Onze oplossing is daarom gericht op het beter benutten van bestaande stagegesprekken. We zijn er van overtuigd dat dit bijdraagt aan de professionalisering van mbo-docenten en de sleutel vormt tot het verbeteren van stagebegeleiding.

Wat is het probleem?

Stagegesprekken zijn potentieel heel rijk: het zijn momenten waarop de stagedocent, het leerbedrijf en de student aan tafel zitten. Echter blijft deze rijkheid soms onbenut, en kunnen stagegesprekken inhoudelijk relatief oppervlakkig zijn. Dat is niet gek, want als docent (of BPV-consulent) zie je de student zelf niet functioneren in het leerbedrijf, waardoor je alleen maar kunt aannemen wat de ander over de student zegt. Ook veronderstel je als docent vaak dat de ander deskundig is in het gesprek, maar de vraag is of er in het leerbedrijf genoeg kennis is over het opleidingstraject van de student. Dit maakt het moeilijk om een goed gesprek te voeren over de ontwikkeling van de student, wat de kwaliteit van de stagebegeleiding niet ten goede komt.

“Wij hebben nog heel wat te doen qua relatie met het werkveld. Wij hebben wel onze manier gevonden in de stagegesprekken met leerbedrijven en studenten, maar dat is echt een losse-mouw-gesprek.” (Uit een verkennend gesprek over deze challenge met opleiders in het domein Gezondheidszorg & Welzijn, MBO Amersfoort)

Om de kwaliteit van het ‘losse-mouw-gesprek’ te verbeteren, zien wij een kans in het anders organiseren van stagegesprekken. In dit project hebben wij daarom ingezet op “het goede gesprek” tussen de stagedocent, praktijkopleider en de student om zo bij te dragen aan de kwaliteit van het werkplekleren en daarmee het beroepsonderwijs.

De kans: benutten van bestaande gesprekken

De stagegesprekken, die er vaak al zijn, vormen de sleutel voor het verbeteren van de kwaliteit van stagebegeleiding. Met een gesprekstool kunnen we de kwaliteit van deze contactmomenten verbeteren, zodat de potentiële rijkheid van de bestaande gesprekken wordt benut. Juist nu, nu het begeleiden van stages te maken heeft met maatschappelijke uitdagingen, zoals personeelskrapte, digitalisering van werkprocessen, stagediscriminatie en ontevredenheid van studenten over stagebegeleiding, is het nodig om stagegesprekken goed te voeren en zo gezamenlijk studenten te ondersteunen in hun beroepsontwikkeling tijdens stage. Van een kwaliteitsslag profiteren de mbo-docent, de praktijkopleider in het leerbedrijf en de student:

- A. De student profiteert wanneer zijn of haar ontwikkeling centraal komt te staan tijdens stagegesprekken, want dan kan er veel beter feedback, feed-up en feedforward worden gegeven door zowel de mbo-docent als de praktijkbegeleider.
- B. De praktijkopleider profiteert wanneer de stagegesprekken inzicht geven in de verwachtingen van school en het opleidingstraject van de student, waardoor hij of zij gericht het leerproces van de student kan begeleiden in samenwerking met de docent.
- C. De mbo-docent profiteert doordat de gesprekken hem of haar leren wat de verwachtingen van het leerbedrijf en de student zijn. Ook blijven docenten op deze manier beter op de hoogte van wat er speelt in het werkveld, waardoor ze hierop kunnen aansluiten in de begeleiding van de student.

De aanpak: wat hebben we gedaan?

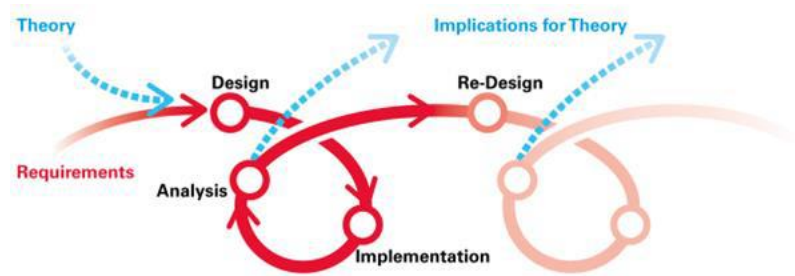
We hebben in co-creatie met stagedocenten, praktijkopleiders én studenten een gesprekstool ontworpen op basis van inzichten uit wetenschappelijk onderzoek.

Bouwstenen uit recent wetenschappelijk onderzoek

De HU-onderzoekers, Marlies en Lieke, zijn onderwijsonderzoekers in het Lectoraat Beroepsonderwijs, Kenniscentrum Leren en Innoveren van de Hogeschool Utrecht. Zij hebben in het kader van hun promotietrajecten recent wetenschappelijk onderzoek afgerond over begeleiding en beoordeling tijdens stages in het beroepsonderwijs. Tijdens de ontwerpssessies en het werken aan het prototype en de uiteindelijk gesprekstool heeft het onderzoek van Lieke en Marlies richting gegeven aan de vragen op de gesprekskaartjes en het stappenplan voor het stagegesprek.

Ontwerpen in co-creatie

Wij hebben in co-creatie met docenten, praktijkopleiders en studenten een gesprekstool ontwikkeld die “het goede gesprek” mogelijk maakt. Om dit te bereiken hebben we gekozen voor een ontwerpgerichte benadering (figuur 1) waarin we in korte, iteratieve sprints gewerkt hebben aan een gedragen en onderbouwd ontwerp. De uitkomst van het ontwerpproces is een gesprekstool die breed gedeeld kan worden nadat er aantal keer ervaring mee is opgedaan in een pilot en het ontwerp bijgesteld is op basis van die ervaringen.

Figuur 1. Cyclisch ontwerpproces (Fraefel, 2014)

We hebben gekozen voor een pilot-omgeving in het Projecthuis Madiba waarin twee BOL-opleidingen zijn vertegenwoordigd; de opleidingen Sociaal Werk en Maatschappelijke Zorg van MBO Amersfoort. Het ontwerpteam bestond uit twee mbo-docenten, twee praktijkopleiders en acht studenten. Er zijn twee ontwerpsessies gefaciliteerd door de twee onderzoekers van de Hogeschool Utrecht, Marlies en Lieke. De eerste sessie (december 2024) stond in het teken van de probleemanalyse en veranderwens. Door elkaar te interviewen hebben studenten, docenten en praktijkopleiders samen in kaart gebracht tegen welke problemen ze aanlopen tijdens stagegesprekken. Vervolgens hebben we als groep gewerkt aan de probleemstelling, welke veranderingen het ontwerpteam graag teweeg zou willen brengen, en welke oplossingen ze voor ogen hebben.

De eerste ontwerpsessie leverde een paar belangrijk uitgangspunten op voor het ontwikkelen van de gesprekstoel:

- Elkaar beter leren kennen als mens en (toekomstig) beroepsbeoefenaar
- Gelijkwaardigheid met ruimte voor het perspectief van de student, het werkveld en de opleiding
- Leren centraal met ruimte voor individuele ontwikkeling en positieve feedback
- Aandacht voor begeleiden en bewust in gesprek over hoe de begeleiding verloopt
- Geen verrassingen maar tussentijds inzicht in de ontwikkeling van de student, waardoor de beoordeling geen verrassing is
- Afstemmen en duidelijkheid door afspraken te maken over wie wat doet voor, tijdens en na stagegesprekken

Lieke en Marlies zijn met deze input van het ontwerpteam aan de slag gegaan om een prototype van de gesprekstoel te maken.

Tijdens de tweede ontwerpsessie (februari 2025) hebben Lieke en Marlies het prototype voorgelegd aan het ontwerpteam. Tijdens de sessie hebben de studenten, de praktijkopleiders en de docenten delen van het prototype uitgetoetst en van feedback voorzien. Verschillende onderdelen van het prototype, zoals een aangepast beoordelingsformulier en een tijdlijn-activiteit, zijn gesneuveld in de feedbackronde. Vooral de studenten vonden de aanpassing niet nodig en zagen weinig meerwaarde in de activiteit. Wat wel werd gewaardeerd was het stappenplan voor het stagegesprek waarmee duidelijkheid wordt gecreëerd over wie wat doet voor, tijdens en na het gesprek. Het tweede onderdeel dat positief werd ontvangen waren vragen waarmee studenten in gesprek kunnen gaan met hun docent en praktijkopleider. Met deze input zijn Lieke en Marlies opnieuw achter de tekentafel gaan zitten en hebben het stappenplan verder uitgewerkt en de vragen omgezet naar gesprekskaartjes.

Tijdens de stagemarkt van MBO Amersfoort College Zorg & Welzijn (februari 2025) en een aansluitende bijeenkomst met praktijkopleiders hebben Lieke en Marlies de eerste versie van de vragenkaartjes voorgelegd aan studenten, docenten en praktijkopleiders. Met hun feedback is de vraagstelling verder aangescherpt, zodat de woordkeuze beter aansluit bij de studenten. Hier werd

ook duidelijk dat de vragenkaartjes uit twee verschillende sets bestaan: een set over leren en een set over begeleiden. Na de laatste aanpassingen zijn de kaartjes en de onderbouwing bij de kaartjes gepresenteerd tijdens en ontmoetingsmoment rondom de BPV van het practoraat Werkend Leren & Lerend Werken (maart 2025). Alle aanwezigen mochten een setje gedrukte vragenkaartjes meenemen.

De opbrengst: welke resultaten zijn bereikt?

De uitwerking van de challenge heeft de diverse producten opgeleverd. Hieronder wordt elke opbrengst kort beschreven. De producten zijn te vinden als bijlagen bij dit rapport.

- I. Uitgangspunten voor het goede stagegesprek
De uitgangspunten voor het goede stagegesprek zijn een belangrijke opbrengst van het co-creatie proces. Ze komen voort uit de veranderwensen van de studenten, docenten en praktijkopleiders. Ook wanneer een stagegesprek gevoerd wordt zonder vragenkaartjes of stappenplan, zijn deze uitgangspunten belangrijk voor alle betrokkenen.
- II. Stappenplan: format voor rolverduidelijking en een verandering van werkwijze
Het stappenplan helpt met verduidelijken van wie wat doet voor, tijdens en na het stagegesprek. Uit het co-creatie proces kwam duidelijk naar voren dat voorbereiden een grote rol kan spelen in het bereiken van afstemming en duidelijkheid. Dit was met name voor de studenten een belangrijk uitgangspunt en het stappenplan kan hierbij helpen.
- III. Gesprekstool: twee sets vragenkaartjes (print-vriendelijk), met korte instructie
De gesprekstool bestaat uit twee sets vragenkaartjes: set 1 bevat vragen over leren en set 2 gaat over begeleiding. De vragen in set 1 zijn voor de student, terwijl set 2 vragen voor zowel de student als de praktijkopleider bevat. De korte instructie laat verschillende manieren en momenten zien waarop de vragenkaartjes kunnen worden ingezet.
- IV. Een praktijkartikel in het Vakblad Profiel
In het artikel *Een goed gesprek over stages* werken Lieke en Marlies een aantal sleutels voor goede stagegesprekken uit op basis van wetenschappelijk onderzoek en wat dit betekent voor praktijkopleiders.

Eerste ervaringen van studenten, docenten en praktijkopleiders

De vragenkaartjes vallen in goede aarde bij docenten en praktijkopleiders. Ze waarderen de praktische toepasbaarheid en de flexibiliteit van de inzet van de kaartjes. Studenten waarderen dat de vragen ze helpen met nadenken over wat ze willen leren of hoe het gaat om stage wanneer ze een stagegesprek moeilijk vinden. Andere studenten vinden het juist fijn dat de vragen ze de kans geven om een verdiepend gesprek te voeren over hun stage. Een aantal reacties van studenten:

“Nu wordt dan bijvoorbeeld aan mij gevraagd ‘wat wil je leren?’. Wow, dat is een grote vraag: uhhh I don’t know. Dit [de set gesprekskaartjes] helpt!”

“Ik vind het echt eng... En vooral het begin van zo’n gesprek, dat vind ik heel lastig. Daar kunnen de kaartjes bij helpen. Een werkbegeleider vraagt mij nu bijvoorbeeld: ‘ik wil weten hoe je het hier vindt’. Dat is zo’n brede vraag; dat vind ik heel moeilijk om te beantwoorden”

“Mijn BPV-consulent vraagt nu bijvoorbeeld in zo’n gesprek: ‘Komt hij op tijd?’. Dat is voor andere studenten misschien een logische vraag, maar voor mij niet, voor mij is dat vanzelfsprekend.”

Tot slot

Het werken aan de challenge heeft laten zien dat kleine veranderingen heel betekenisvol kunnen zijn. Met een ogenschijnlijke kleine aanpassing lukt het om de bestaande praktijk versterken. Hierbij staat de meerwaarde van co-creatie gedurende het ontwerpproces als een paal boven water. De challenge heeft Lieke en Marlies in staat gesteld om inzichten uit wetenschappelijk onderzoek te laten landen in de praktijk van mbo.

En als we heel eerlijk zijn was de challenge te kort om goed in beeld te krijgen welke veranderingen nu daadwerkelijk in gang zijn gezet en helpend zijn. Hoe worden de kaartjes in de praktijk ingezet? Helpt het stappenplan om meer duidelijkheid te scheppen? Hoe gaan stagegesprekken met de kaartjes? Voelen studenten zich meer gezien en gehoord tijdens de stagegesprekken? Al deze vragen maken ons nieuwsgierig en het werken aan de challenge smaakt naar meer. We zouden bijvoorbeeld heel graag willen ontdekken hoe stagegesprekken in andere beroepsdomeinen verlopen, welke rol de gesprekskaartjes en het stappenplan daar kunnen vervullen en hoe de samenwerking in de driehoek daarin een rol speelt.